עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ד מהל' קידוש החודש הל' יג ופ"ד מהל' ביאת מקדש הל' יא]:
מד ב מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ז סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן צ ס"א:
מה ג מיי' שם הלכה ד סמג שם טור שו"ע או"ח סי' צה ס"א:
מו ד מיי' פ"ו שם [הל' ד'] סמג שם טוש"ע או"ח סימן פט ס"ג:
מז ה מיי' פ"א מהל' ק"ש הלכה יא סמג עשין יח טוש"ע או"ח סימן נח ס"א:
מח ו מיי' שם הלכה יג טור שו"ע שם סעיף ו:
מט ז מיי' פ"ב שם הלכה ב סמג שם טוש"ע או"ח סימן סג ס"א:
ח [מיי' פ"א שם הל' א]:

◆

מוסף רש"י

בעל החלומות. שר המראה חלומות בלילה (סנהדרין ל.). **שגנז ספר רפואות.** לפי שלא היה לבם נכנע על חולים אלא מתרפאין מיד (פסחים נו.). **כתת נחש הנחשת.** לפי שהיו טועים אחריו (שם). **גירר עצמות אביו.** משום כפרה, ולא קברו בכבוד בדרגש ומטה נאה, ומפני קידוש השם שיתגנה על רשעו ויוסרו הרשעים (שם). **סתם מי גיחון ולא הודו לו.** שהיה לו לבטוח בהקב"ה שאמר וגנותי על העיר הזאת להושיעה (שם). **עיבר ניסן בניסן.** לאחר שנכנס ניסן נמלך ועשאו אדר השני כדכתיב (דה"ב ל ב) ויועץ המלך חזקיה לעשות פסח בחדש השני וגו' כי מרבית העם רבים אשר לא הטהרו עדיין מטומאות שהחזיקו כהן בימי אביו אחז הרשע (שם). **ואין אחר ניסן.** משקבעתו זה ניסן אין אתה יכול לעשות זה אדר ולאמר ניסן (סנהדרין יב.). **ביום שלשים של אדר.** אם לא ישבו עד הנה לעיבור שנה, לא יעברוה עד הואיל והיום ראוי לקבוע ניסן אם היה אדר חסר (שם). **אפילו בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום מר הוא לו.** כשנתבשרתי שלום אף הוא לי מר, שהרי אמרו לי הרפואה בזכות אחרים, לכן הודעתי שאני מוטל (ישעיה לח יז).

◆

רבינו חננאל

ויסב חזקיה פניו אל הקיר, שהתפלל מקירות לבו וכול'. ששה דברים עשה חזקיהו, על שלשה הודו לו, שגנז ספר רפואות, שהיו נתלין בו ולא היו מבקשין רחמים על החולה, וכתת נחש הנחשת, מפני שהיו עובדין אותו, וגירר עצמות אביו על מיטה שלחבלים, שימחלו לו מן השמים על פשעיו, והודו לו. אבל על שסתם מי גיחון וקיצץ דלתות ההיכל ושיגרן דורון למלך אשור ועיבר ניסן בניסן, על אלו השלשה לא הודו לו. ואסיקנא לעולם חזקיהו הוה ידע דאין מעברין אלא אדר, מיהו טעה בהא דשמואל דאמר אין מעברין ביום שלשים שלאדר, הואיל וראוי יום שלשים לקובעו ראש חדש ניסן, ובא חזקיה וטעה ועיבר ביום שלשים שלאדר, אחרי שהיו סמוכין לקובעו ניסן, חזר הוא וקבעו אדר שיני ולא הודו לו חכמים. קימא לן דהילכתא בהא כשמואל. משה אמר זכר לאברהם ליצחק ולישראל וג', תלה הזכות באחרים לפיכך תלו לו בזכותו, שנ' לולי משה בחירו וגו', אבל חזקיהו שתלה בעצמו ואמר זכר נא את אשר התהלכתי לפניך וגו', השיבוהו וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי. והינו דכתיב הנה לשלום מר לי מר, אפילו בשעת שלום שנתבשרתי שלום, נאמר לי לא למענך. הרוצה ליהנות יהנה כאלישע, דכתיב ביה מטה ושלחן כסא ומנורה. ומי שאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל, דכתיב ותשובתו הרמתה כי שם ביתו, מלמד שכל מקום שהולך ביתו עמו. איש האלהים עובר עלינו תמיד, מלמד שכל המכניס תלמידי חכמים בביתו ומאכילהו ומשקהו ומהנהו מנכסיו, מעלה עליו כאילו הקריב תמיד. אלו השמועות נאמרו משום ר' אליעזר בן יעקב, המתפלל צריך שיכוון את רגליו וכול'. ולא יעמוד במקום גבוה ויתפלל שנ' ממעמקים קראתיך יי'. ולא יעמוד על גבי מיטה ולא על גבי ספסל. ולא יאכל אדם קודם שיתפלל, שנ' לא תאכלו על הדם. והאוכל קודם שיתפלל, עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחרי גוך. וקימא לן משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. פיסקא. ר' יהושע אומר עד שלש שעות. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהושע שזמן קריאת שמע עד שלש שעות. הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה. פירוש הקורא משלוש שעות ואילך כל שעה רביעית שהיא זמן תפילה, הואיל וצריך לסמוך גאולה לתפילה, אף על פי שעבר זמן קרית שמע לא הפסיד ברכותיה, אלא מברך שתים לפניה ואחת לאחריה, וסומך גאולה לתפילה ומתפלל. כאדם שקורא בתורה, מכלל קרית שמע בעונתה גדולה היא מקריאת התורה. מתני'. בית שמאי אומ' בערב כל אדם יטו ויקראו ובבקר יעמודו ובית הלל אומ' כל אדם קורין כדרכן כול'.

א"ר חנן אפי' בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת אל ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר [1]כי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא מיד [2]ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' °מאי קיר אמר רשב"ל מקירות לבו שנא' [3]מעי מעי אוחילה קירות לבי וגו' ר' לוי אמר על עסקי הקיר אמר לפניו רבונו של עולם ומה שונמית שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה החיית את בנה אבי אבא שחפה את ההיכל כולו בכסף ובזהב על אחת כמה וכמה [4]זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי מאי והטוב בעיניך עשיתי א"ר יהודה אמר רב שסמך גאולה לתפלה ר' לוי אמר שגנז ספר רפואות תנו רבנן ששה דברים עשה חזקיהו המלך על ג' הודו לו ועל ג' לא הודו לו על ג' הודו לו גנז ספר רפואות והודו לו כתת נחש הנחשת והודו לו גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו ועל ג' לא הודו לו סתם מי גיחון ולא הודו לו קצץ דלתות היכל ושגרם למלך אשור ולא הודו לו עבר ניסן בניסן ולא הודו לו ומי לית ליה לחזקיהו [5]החדש הזה לכם ראש חדשים זה ניסן ואין אחר ניסן אלא טעה בדשמואל דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן סבר הואיל וראוי לא אמרינן: א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו משה תלה בזכות אחרים שנא' [6]זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך תלו לו בזכות עצמו שנאמר [7]ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית חזקיהו תלה בזכות עצמו דכתיב זכר נא את אשר התהלכתי לפניך תלו לו בזכות אחרים שנא' [8]וגנותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי והיינו דריב"ל דאמר ריב"ל מאי דכתיב [9]הנה לשלום מר לי מר אפי' בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום מר הוא לו: [10]נעשה נא עליית קיר קטנה רב ושמואל חד אמר עלייה פרועה היתה וקירוה וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקוה לשנים בשלמא למ"ד אכסדרה היינו דכתיב קיר אלא למ"ד עלייה מאי קיר שקירוה בשלמא למ"ד עלייה היינו דכתיב עליית אלא למ"ד אכסדרה מאי עליית מעולה שבבתים. ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה אמר אביי ואיתימא ר' יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר [11]ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וא"ר יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו. [12]ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש קדוש הוא מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שולחנו וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש (שנא') [13]ויגש גיחזי להדפה א"ר יוסי בר' חנינא שאחזה בהוד יפיה. עובר עלינו תמיד א"ר יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב °כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב תמידין. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנא' [14]ממעמקים קראתיך ה' תניא נמי הכי לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא ע"ג שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה' וכתיב [15]תפלה לעני כי יעטוף. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנא' [16]ורגליהם רגל ישרה (א"ר יצחק א"ר יוחנן) וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י מאי דכתיב [17]לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (א"ד) א"ר יצחק א"ר יוחנן א"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י כל האוכל ושותה ואח"כ מתפלל עליו הכתוב אומר [18]ואותי השלכת אחרי גויך אל תקרי גויך אלא גאיך אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים: ר' יהושע אומר עד ג' שעות: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהושע: הקורא מכאן ואילך לא הפסיד: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר יוצר אור מיתיבי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה תיובתא דרב חסדא תיובתא איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מאי לא הפסיד שלא הפסיד ברכות תניא נמי הכי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה א"ר מני גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה מדקתני הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה מכלל דקורא בעונתה עדיף: **מתני'** בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר [19]ובשכבך ובקומך ובית הלל אומרים כל אדם קורא כדרכו שנאמר ובלכתך בדרך אם כן למה נאמר ובשכבך ובקומך בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה:

גמ'

גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה. תימה אפי' תפלה נמי דהא אמרינן פ"ק דשבת (ד' יא.) כגון אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה. וי"ל דהכי קאמר יותר מהעוסק בתורה פעם אחרת שלא בשעת ק"ש[א]. אבל העוסק בתורה בשעת ק"ש לא איירי ואפי' בתפלה פוסק:

שנאמר

אבי אבא שחפה את ההיכל. שלמה: **שגנז ספר רפואות.** כדי שיבקשו רחמים: **גירר עצמות אביו.** לפי שהיה רשע בזהו ולא נהג בו כבוד בקבורתו להוציאו כהוגן במטות זהב וכסף: **סתם מי גיחון.** מי שלוח בדברי הימים (ב לב) ולמה כדי שלא יבאו מלכי אשור וימצאו מים לשתות. ולא זהו גיחון הנהר הגדול דההוא לאו בא"י הוא אלא מעין קטן הוא סמוך לירושלים שנאמר והורדתם אותו אל גיחון (מ"א א) ומתרגמינן ותחתון יתיה לשילוחא: **עבר ניסן בניסן.** קס"ד משנתקדש החדש לשם ניסן נמלך לעבר את השנה ועשאו אדר כמו שנאמר בדברי הימים (ב ל) ויועץ המלך (חזקיהו) לעשות הפסח בחדש השני: **ביום שלשים של אדר.** ואע"פ שלא נתקדש החדש שעדיין לא באו עדים: **התולה בזכות עצמו.** שאומר בתפלתו עשה לי בזכותי כגון חזקיהו שאמר זכר נא את אשר התהלכתי לפניך (א) וגו': **פרועה.** מגולה שניטלה (ב) תקרה שלה: **הרוצה להנות.** משל אחרים: **יהנה.** ואין איסור בדבר: **כאלישע.** כמו שמצינו באלישע שנהנה: **והרוצה שלא להנות.** משל אחרים: **אל יהנה.** ואין בדבר לא משום גסות רוח ולא משום שנאה: **כשמואל הרמתי.** כמו שמצינו בשמואל הרמתי שלא רצה להנות: **כי שם ביתו.** לעיל מיניה כתיב והיה מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל וסמיך ליה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וכי איני יודע ששם ביתו אלא אכולהו מקומות דקרא דלעיל מיניה קאי שכל מקום שהיה הולך שם היה נושא כל כלי תשמישי ביתו עמו ואהל חנייתו שלא להנות מן אחרים: **בהוד יפיה.** בדדיה: **תפלה לעני.** דרך עניות: **יכוין את רגליו.** זו אצל זו: **ורגליהם רגל ישרה.** נראין כרגל אחד: **(מ)הקורא מכאן ואילך לא הפסיד.** שהרי הוא כאדם שקורא אחת מכל הפרשיות שבתורה ואע"פ שלא יצא ידי ק"ש יש לו קבול שכר כעוסק בתורה: **מתני' יטה.** על צדו: **בשכבך.** דרך שכיבה: **יעמוד.** דכתיב ובקומך: **כדרכו.** או בקימה או בשכיבה או בישיבה או מהלך:

גמ'

מסורת הש"ס

א) פסחים דף נו., ב) תוספתא סנהדרין פ"ב ה"ו, ג) סנהדרין יב:, ד) עי' רש"א כתי"ל, ה) [נדרים ט. מנחות קח:], ו) נדרים דף נח., ז) תוספתא פ"ג ה"ו, ח) [לפמ"ש תוס' שיר כט. ד"ה ה"ג פ"ס ניחא הכל דל"ר יוחנן אליבי' ברבי חנינא], ט) ספרי פרשת ואתחנן, י) [עי' תוס' לקמן יג: ד"ה על וכו' וכן ברש"י שם ד"ה כמתירים], כ) [מ"כ כג., ל) [נ"ל והלך], מ) שייך לעיל ט: במתניתין.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה התולה וכו' לפניך וגו' הס"ד ואח"כ מ"ה מר הוא לו על שאמר לו למען דוד עבדי הס"ד: (ב) ד"ה פרועה וכו' תקרה ומעזיבה שלה:

◆

גליון הש"ס

גמ' מאי קיר. ירושלמי [כתובות פ"ד] ופ' חלק ושם איתא עוד דרשות בזה: שם כל המארח ת"ח. עי' יומא ע"א א' וכתובות קה ב: במשנה והמשיר כו'. עי' תוס' יבמות יד א ד"ה לא עשו:

◆

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"ש הוסיף, דת"ת בעידן דק"ש אין זה חדוש אי ק"ש עדיף דאפי' תפלה נמי עדיפא דזמן תפילה לחוד וזמן תורה לחוד.

◆

רב ניסים גאון

תנו רבנן ו' דברים עשה חזקיהו מלך יהודה מרעתו וכו' גירר עצמות אביו על מטה של חבלים. ומפרשי רבנן טעמא דמילתא מהו שגרם לו לעשות בעצמו אביו כן בגמ' סנהדרין (דף מז) בפ' נגמר הדין כי נתכוון כי היכי דתיהוי ליה כפרה: ויגש גיחזי להדפה אמר (ריש לקיש) [ר' יוסי בר חנינא] שדחפ' בהוד יופיה. בגמ' דבני מערבא בפ' כל ישראל יש להן חלק (הלכה ו) ובפ' שני דיבמות (הלכה ב) אמר ר' יוסי בר חנינא שנתן ידיו בהוד שביופיה בין דדיה:

◆

תורה אור השלם

1. כִּי בְרֹב חֲלֹמוֹת וַהֲבָלִים וּדְבָרִים הַרְבֵּה כִּי אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא: קהלת ה ו
2. וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְיָ: ישעיהו לח ב
3. מֵעַי מֵעַי אוֹחִילָה קִירוֹת לִבִּי הֹמֶה לִּי לִבִּי לֹא אַחֲרִישׁ כִּי קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַעַתְּ נַפְשִׁי תְּרוּעַת מִלְחָמָה: ירמיהו ד יט
4. וַיֹּאמַר אָנָּה יְיָ זְכָר נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי וַיֵּבְךְּ חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גָדוֹל: ישעיהו לח ג
5. הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: שמות יב ב
6. זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם: שמות לב יג
7. וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו לְהָשִׁיב חֲמָתוֹ מֵהַשְׁחִית: תהלים קו כג
8. וְגַנּוֹתִי אֶל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי: מלכים ב יט לד
9. הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר וְאַתָּה חָשַׁקְתָּ נַפְשִׁי מִשַּׁחַת בְּלִי כִּי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גֵוְךָ כָּל חֲטָאָי: ישעיהו לח יז
10. נַעֲשֶׂה נָּא עֲלִיַּת קִיר קְטַנָּה וְנָשִׂים לוֹ שָׁם מִטָּה וְשֻׁלְחָן וְכִסֵּא וּמְנוֹרָה וְהָיָה בְּבֹאוֹ אֵלֵינוּ יָסוּר שָׁמָּה: מלכים ב ד י
11. וּתְשֻׁבָתוֹ הָרָמָתָה כִּי שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שָׁפָט אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַייָ: שמואל א ז יז
12. וַתֹּאמֶר אֶל אִישָׁהּ הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד: מלכים ב ד ט
13. וַתָּבֹא אֶל אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל הָהָר וַתַּחֲזֵק בְּרַגְלָיו וַיִּגַּשׁ גֵּיחֲזִי לְהָדְפָהּ וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הַרְפֵּה לָהּ כִּי נַפְשָׁהּ מָרָה לָהּ וַייָ הֶעְלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי: מלכים ב ד כז
14. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ יְיָ: תהלים קל א
15. תְּפִלָּה לְעָנִי כִי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי יְיָ יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ: תהלים קב א
16. וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל: יחזקאל א ז
17. לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ: ויקרא יט כו
18. וַתָּרַע לַעֲשׂוֹת מִכֹּל אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ וַתֵּלֶךְ וַתַּעֲשֶׂה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמַסֵּכוֹת לְהַכְעִיסֵנִי וְאֹתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גַוֶּךָ: מלכים א יד ט
19. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים ו ז